

המקדש בפרשה

ואתחנן

”וְאַתְחַנֵּן אֶל ה' בְּעֵת הַהוּא לֵאמֹר: ה' אֱלֹקִים אַתָּה הַחֲלוּת לְהִרְאוֹת אֶת עַבְדְּךָ אֶת גְּדֻלְךָ וְאֶת יָדְךָ הַחֲזָקָה אֲשֶׁר מִי אֵל בַּשָּׁמַיִם וּבָאָרֶץ אֲשֶׁר יַעֲשֶׂה כַּמַּעֲשִׂיךָ וּכְגִבּוֹרְתֶךָ: אַעֲבֹרָה נָא וְאֶרְאֶה אֶת הָאָרֶץ הַטּוֹבָה אֲשֶׁר בְּעֵבֶר הַיַּרְדֵּן הַהַר הַטּוֹב הַזֶּה וְהַלְבַּנּוֹן”
(דברים ג')

בתחילת הפרשה מבקש ומתחנן משה רבינו להכנס לארץ ישראל ובמיוחד אל 'ההר הטוב הזה והלבנון' – ההר הטוב הזה – זו ירושלים: והלבנון – זה בית המקדש' (רש"י). משה רבינו יודע שהמאורע החד פעמי של 'פְּנִיִם בְּפָנִים דָּבָר ה' עִמָּכֶם בְּהָר מְתוֹךְ הָאֵשׁ', ניתן לקיים באופן קבוע בהר אחר ולזה הוא שואף. אנו נעסוק הפעם בדבר נוסף שעבר מהר סיני אל הר המוריה והם לוחות הברית. בנוסף, לא נוכל להתעלם מהפטרת השבת, הפטרת 'נחמו', הראשונה בשבע הפטרות הנחמה.

ליל שבת- ללוחות אין תחליף

עשרת הדברות נכתבו כידוע על לוחות הברית אשר נתנו בהמשך לעם ישראל. 'תורה מן השמים' כפשוטו. "אֶת הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה דִּבֶּר ה' אֶל כָּל קְהֵלְכֶם בְּהָר מִתּוֹךְ הָאֵשׁ .. וַיִּכְתְּבֶם עַל שְׁנֵי לַחֹת אֲבָנִים וַיִּתֶּנֶם אֵלַי" (דברים ה') פְּתַבִּים בְּאֶצְבַּע אֱלֹהִים. (שמות ל"א). כיוון שכך אי אפשר לשחזר את ארון הברית, כפי שעושה מכון המקדש בשאר הכלים. זאת כיוון שלא ניתן להכין לוחות חדשות. המהר"ל מחדש עוד יותר מזה:

"לפי דעתי ענין גדול יש ללמוד, דיהיו העדות מעכבים את הארון, שאם לא כתב הוה אמינא אם אין עדות יהיה הארון, דהא אצל החושן גם כן כתיב (להלן כח, ל) "ונתת אל החושן את האורים ואת התומים", אפילו הכי בבית שני אף אם אין אורים (יומא כא ע"ב) היה החושן (רש"י להלן כח, ל), הכי נמי שמא אף על גב דאין לוחות – יעשה הארון כבוד לשכינה, ועל זה אמר עוד "ונתת אל הארון את העדות", שנה עליו הכתוב לעכב (פסחים סא.), שלא יהיה ארון אם אין עדות. ובבית שני שלא היה העדות (יומא כא ע"ב), לכך לא עשו את הארון. אבל חושן עשו אף על גב שלא היו להם אורים ותומים, ומנא (לן) להם זה, אלא גבי ארון כפל "ואל הארון תתן העדות" לעכב, מה שאין כן באורים ותומים, כך היה נראה" (גור אריה שמות, כ"ה)

המהר"ל מנסה לשאול, האם יש עניין להכין ארון הברית דמי, רק בצורה של הארון, כדי שקודש הקדשים שלא יעמוד 'ריק' (כפי שאכן היה בבית המקדש השני). כך למשל, אף על פי שלא נשאלו באורים ותומים בבית המקדש השני, בכל זאת הכינו חושן כדי להשלים לשמונת בגדי הכהן הגדול. ומתריך: כיוון שישנה שני פסוקים האומרים שיש להכניס את הלוחות לתוך הארון, 'שנה הכתוב לעכב'. כלומר, זה שתורה חזרה ושנתה שוב את אותו ציווי, בא לעכב וללמד: 'שאם אם אין עדות- אין לוחות'. כך שאין לנו ברירה אלא לחפש את ארון הברית והלוחות המקוריות שבתוכו.

מעניין לציין שלריה"ל היתה הבנה אחרת:

'מה שהעמידו לפני הארון תכונה שתלו לפניה את הפרוכת, בעבור שידעו כי הארון נגנז לשם' (כוזרי, מאמר שלישי, ל"ט)

כלומר, על פי הכוזרי העמידו משהו שמקום הארון בתקופת המקדש השני. זאת על פי פרשני הכוזרי כיוון ש'כדאי הוא בית אלוקיננו לנהוג בו כבוד' ואין ראוי שקודש הקדשים יהיה ריק (אמנם יש גירסא שמחליפה את המילה 'תכונה' במילים 'אבן רצפה'. ולפי גירסה זו מדובר ב'אבן השתיה' שהונחה במקום הארון).

בכל מקרה, למדנו שהארון לא היה קיים בבית שני, השאלה, היכן הוא כיום?

עודות שבת- היכן הארון והלוחות?

אם כן הבנו שאין ברירה, אלא למצוא את הארון המקורי עם הלוחות שבתוכו. השאלה היא היכן לחפש?

"מי גנזו? יאשיהו גנזו. כיון שראה שכתוב יולך ה' אותך ואת מלכך אשר תקים עליך אל גוי אשר לא ידעת אתה ואבותיך עמד וגנזו הדא הוא דכתיב ויאמר ללויים המבינים ולכל ישראל הקדושים לה' תנו את ארון הקדש בבית אשר בנה שלמה בן דוד מלך ישראל אין לכם משא בכסף אמר להם אם גולה הוא עמכם לבבל אין אתם מחזירין אותו עוד למקומו" (ירושלמי שקלים כד)

כלומר, הסיבה שיאשיהו המלך גנז את הארון בסוף ימי בית המקדש השני היא ש'אם הוא גולה שוב אינו חוזר למקומו'. ונאבד את לוחות הברית לנצח. הגמרא לומדת מפסוקים מדברי הימים ב', ל"ה, שהמלך מצווה את הלויים לגנוז את הארון, כיוון שהבין שהפורענות מתקרבת. (ראה שכתוב יולך ה' אותך...אל ארץ אשר לא ידעת). לפי שיטה זאת הארון עדיין גנוז שם.

אך יש שיטה נוספת המתארת שהארון, אכן נגנב לבבל:

"משננז לא קתני אלא משניטל. תנן כמאן דאמר ארון גלה לבבל – דתניא רבי אליעזר אומר: ארון גלה לבבל שנאמר ולתשובת השנה שלח המלך נבוכדנאצר ויבאהו בבלה עם כלי חמדת בית ה'. רבי שמעון בן יוחאי: אומר ארון גלה לבבל שנאמר לא יותר דבר אמר ה' אלו עשרת הדברות שבו.

רבי יהודה (בן לקיש) אומר ארון במקומו נגנז שנאמר ויראו ראשי הבדים מן הקדש על פני הדביר ולא יראו החוצה ויהיו שם עד היום הזה" (יומא ג"ג)

תרגום וביאור: כיוון שכתוב במשנה 'משניטל' (ולא כתוב משננז), משמע שהמשנה סוברת כשיטה שהארון גלה לבבל. הוכחה א' – בדברי הימים מובא שיהויכין המלך גלה לבבל עם כלי חמדת בית ה' – כלומר עם ארון הברית. הוכחה ב' – נאמר בנבואת ישעיהו: וי'אמר ישעיהו אל חזקיהו שמע דבר ה': הנה ימים באים ונשא כל אשר בבייתך ואשר אצרו אב' תיך עד היום הנה פקלה ל'א יותר דבר אמר ה' (מלכים ב', כ). ומבינה הגמרא שאף הדיברות (=דבר) לא ישארו בגלות בבל. זוהי שיטת רבי אליעזר ורבי שמעון בר יוחאי.

לעומתם סובר רבי הודה בן לקיש שארון הברית נגנז במקומו. (כפי שראינו מקודם).

הוכחה – כתוב על בדי הארון – "פי הקרובים פ'רשים כנפים אל מקום הארון... יראו הבדים ויראו ראשי הבדים מן הקדש על פני הדביר ול'א יראו החוצה ויהיו שם עד היום הזה" (מלכים א, ח) משמע שהבדים המחוברים תמיד לארון, עדיין שם' - בבית המקדש (אמנם גנוזים).

לפי השיטה שהארון גלה לבבל, אנחנו בבעיה גדולה. שכן אין מצווה לדורות לבנות ארון חדש (לא תמצאו את מצוות בניין הארון ברמב"ם). וגם לו היינו בונים ארון, מה נעשה עם ארון ריק??

אמנם, הרמב"ם פוסק שהארון גנוז במקומו ויש לכך משמעות גדולה מאוד גם לימינו. (מעבר לשאלה, האם הגיע הזמן לחפשו?)

והנה הארון שבו הלוחות שהוא כתר תורה לא נעדר מציאתו חלילה, רק נגנז והוא קיים, ועל זה בא הרמז במסכת שקלים (טו, ב). 'של בית רבן גמליאל ושל בית חנניא סגן הכהנים היו משתחווין כנגד דיר העצים, שכן מסורת בידם ששם הארון נגנז'. והנה לא נעדר חלילה רק נגנז, ועדיין רישומו ניכר, דכתר תורה מונח (ש"ה שמות, פרשת תרומה)

השל"ה מלמד אותנו שמשפחתו של רבן גמליאל היתה משתחוה מול לשכת העצים, שם היה הפתח המוביל למסותר ארון הברית. וכל כך למה? זאת כיוון שגם במציאות שאין מקדש, רישומו של הארון עדיין ניכר. כלומר על הר הבית עדיין יש את רישומו של הארון, ולא נעדר מציאותו!

אמנם כשם שכיום ישנו הסתר שכינה, כך גם הארון בהסתר. אך מציאותו קיימת. וכפי שהשכינה תתגלה לפי השתדלותינו, כך גם הארון, הלוחות והמקדש.

"כי הענין האלוקי אינו חל על אדם כי אם לפי הכנת האדם אם מעט מעט ואם הרבה הרבה" (כוזרי מאמר שני, ל')

השבת נקרא את פרשת נחמו, המגלה לנו, לא רק שהנחמה תבוא, אלא כיצד היא תבוא.

”נַחֲמוּ נַחֲמוּ עַמִּי יֹאמֵר אֱלֹהֵיכֶם: דַּבְּרוּ עַל לֵב יְרוּשָׁלַם וְקִרְאוּ אֵלַיָּהּ...” (ישעיהו מ')
דבר ראשון צריך לדבר על לב ירושלים. 'בנוי לתלפיות תל שכל הפיות מתפללין עליו' (ירושלמי ברכות ל"ה).
כלומר לא רק להתפלל לכיוון ירושלים, אלא מתפללים על ירושלים.

קול קורא במדבר פנו דרך ה' ישרו בערבה מסלה לאלהינו

לפעמים התפילות והקריאות שלנו הם כמו כל קורא במדבר. אך גם אם הקריאה נשמעת עדיין רחוקה, זה יוביל את המסילה שתביא את אלוקינו. ובשביל מה צריך את אלוקינו? כיצד זה יחיש את הגאולה?

הנה ה' אלוקים בחזק יבוא וזרעו משלה לו הנה שברו אתו ופעלתו לפניו: כרעה עדרו ירעה בזרעו
יקבץ טלאים ובחיקו ישא עלות ינהל: מי מדד בשעלו מים ושמים בזרת תבן

הקב"ה, שבזרת אחת בקע את הים (בקע בשעלו, בכוחו את המים). ברגע אחד יכול לגאול אותנו. כך הזכיר משה רבינו בתחילת הפרשה. אתה החלית להראות את עבדך את גדלך ואת ידך החזקה. אך איך התהליך מתחיל:

”על הר גבה עלי לך מבשרת ציון הרימי בכח קולך מבשרת ירושלים הרימי אל תיראי אמרי לערי
יהודה הנה אלהיכם”

תחילה לעלות על ההר. עלי על הר גבוה! להבין שזה מקומינו, ולא מקום של השועלים. (מי שלא מבין למה, יכול לזכור שארון הברית עדיין משפיע עלינו שם מעומק האדמה). להרים את הקול, לדרוש ולהאמין ביכולת שלנו. הרימי בכח קולך מבשרת ירושלים. ומעל הכל תמיד לזכור- 'הרימי ועל תיראי'. לא לפחד בצדקת הדרך. ולא לפחד ממי שמנסה להוריד אותנו מחלום המקדש. הן משועלים מבחוץ והן מאנשים בתוך עמינו.
ומי שעושה את כל זה:

”הנה שברו אתו ופעלתו לפניו”

שהרי כבר ראינו, שלפי ההשתדלות שלנו, כך באה הגאולה והנחמה. אם מעט- מעט, ואם הרבה- הרבה.

לסיכום- ארון הברית, כבר שם, עדיין שם, על ההר. השאלה היא: האם אנחנו שם?

עבודות הוואקף על אבן השתייה- כשאנחנו לא שם. השועלים שם...

תל שכל פיות פונים אליו?

שבת שלום
מרדכי פרסוף